

7. Філдінг П. Дж. Як керувати проектами. Пер. з англ. О. Якименко. Харків : Вид-во «Ранок» : Фабула, 2024. 240 с.
8. Хігні Дж. Основи управління проектами. Пер. з англ. Я. Машико. Харків: Вид-во «Ранок»: Фабула, 2023. 272 с.
9. Parsons T. Social structure and personality. Free Press. 1964.
10. Tuckman B. W. Developmental sequence in small groups. Psychological Bulletin, 1965. 63(6), P. 384–399.

REFERENCES

1. Harasymiv, T. Z. (2009). Osobystist ta problemy yii sotsializatsii [Personality and problems of its socialization]. Forum prava. № 3. S. 156–161. [in Ukrainian]
2. Leshchuk, H. V. Sotsializatsiia osobystosti yak sotsialno-pedahohichne yavyshe [Socialization of personality as a socio-pedagogical phenomenon.]. Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University. "Pedagogy, social work" Series. Issue 20. S.71–73. [in Ukrainian]
3. Lukashevych, M. P. (1998). Sotsializatsiia. Vykhovni mekhanizmy i tekhnologii: Navch.- metod. Posibnyk [Socialization. Educational mechanisms and technologies: teaching method. manual]. K.: IZMN. 112 s. [in Ukrainian]
4. Moskalenko, V. V. (2013). Sotsializatsiia osobystosti: monohrafiia [Socialization of personality: monograph]. K.:Feniks. 540 s. [in Ukrainian]
5. Orban-Lembryk, L. E. (2006). Fenomen hrupy v sotsialnii psykholohii: vid staroho znannia do novoho. Sotsialna psykholohiia [The group phenomenon in social psychology: from old knowledge to new. Social Psychology.]. E., №6 (20). S. 72–94. [in Ukrainian]
6. Orban-Lembryk, L. E. (2004). Hrupa yak sotsialno-psykholohichni fenomen. Zbirnyk naukovykh prats: filosofiia, sotsiologiia, psykholohiia [The group as a socio-psychological phenomenon. Collection of scientific works: philosophy, sociology, psychology]. Ivano-Frankivsk. Issue.9. P.1. S. 12–20. [in Ukrainian]
7. Fildinh, P. Dzh. (2024). Yak keruvaty proektamy [How to manage projects]. Per. z anhl. O.lakymenko. Kharkiv : Vyd-vo «Ranok» : Fabula, 240 s. [in Ukrainian]

8. Kihni, Dzh. (2023). Osnovy upravlinnia proiektamy [Basics of project management]. Per. z anhl. Ya.Mashyko. Kharkiv: Vyd-vo «Ranok»: Fabula, 272 s. [in Ukrainian]
9. Parsons, T. (1964). Social structure and personality. Free Press. [in English]
10. Tuckman, B. W. (1965). Developmental sequence in small groups. Psychological Bulletin, 63 (6), P. 384–399. [in English]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

ЛЯШЕНКО Ростислав Олександрович – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та спеціальної освіти Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: питання самоактуалізації та самореалізації особистості, феномени «само», професійна підготовка майбутніх фахівців.

БАБЕНКО Тетяна Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та спеціальної освіти Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: соціально-професійне становлення педагога.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

LIASHENKO Rostyslav Oleksandrovykh – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Pedagogy and Special Education, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University.

Scientific interests: issues of self-actualization and self-realization of personality, phenomena of "self", professional training of future specialists.

BABENKO Tetiana Vasylyivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Pedagogy and Special Education, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University.

Scientific interests: socio-professional development of pedagogue.

Стаття надійшла до редакції 06.05.2024 р.

УДК 37.0:[78.01:81'22]

DOI: 10.36550/2415-7988-2024-1-214-249-255

ЛЯЩЕНКО Ірина Сергіївна –

викладач кафедри музикознавства,
інструментальної та хореографічної
підготовки факультету мистецтв
Криворізького державного
педагогічного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2070-8538>
e-mail: isusova.mus@gmail.com

ФОРМУВАННЯ СЕМІОТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В КОНТЕКСТІ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ТА АКсіОЛОГІЧНОГО ПІДХОДІВ

Освітній простір, зокрема мистецький, вимагає нині істотного оновлення. З метою посилення фахової підготовки здобувачів вищої освіти в мистецькій, музичній галузі, а також подальшої практичної реалізації потенціалу молоді в умовах сучасних освітніх вимог, доцільним є залучення засад музичної семіотики в аналітико-музикознавчий вимір навчального процесу майбутніх учителів музичного мистецтва. Семіотична компетентність, відтак, є новою та важливою складовою професійної підготовки висококваліфікованих викладачів-музикантів. Задля створення базових теоретичних положень, необхідних у подальшому для дослідження семіотичної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва важливо виокремити необхідні методологічні підходи. Метою дослідження є вивчення двох основних методологічних підходів – культурологічного та аксіологічного – відповідно до заявленої проблематики. Внаслідок проведеного аналізу понять «культурологічний підхід» та «аксіологічний підхід» з філософсько-культурологічної, педагогічної, музично-педагогічної позицій доведено доцільність використання цих наукових підходів для дослідження та впровадження результатів у механізми формування семіотичної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва. Перспективними для дослідження проблематики семіотичної компетентності майбутніх фахівців у галузі музичної педагогіки видаються залучення ще ряду методологічних підходів, наприклад, герменевтичного. Це дозволить створити найбільш повну методологічну базу дослідження проблематики музичної семіотики та семіотичної компетентності в умовах музично-теоретичної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва (навчальні дисципліни: «Аналіз музичних творів»,

«Сольфеджіо», «Гармонія», «Теорія музики» та навіть «Історія музики» як квінтесенція більшості фахових навчальних курсів).

Ключові слова: семіотична компетентність, майбутні учителі музичного мистецтва, культурологічний підхід, аксіологічний підхід, музично-теоретична підготовка.

LIASHCHENKO Iryna Serhiivna –

Teacher of the Department of Music Studies, Instrumental and Choreography Training of the Faculty of Arts of Kryvyi Rih State Pedagogical University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2070-8538>
e-mail: isusova.mus@gmail.com

FORMATION OF THE FUTURE MUSIC TEACHERS' SEMIOTIC COMPETENCE IN THE CONTEXT OF CULTURAL AND AXIOLOGICAL APPROACHES

The educational space, in particular the artistic space, requires a significant renewal currently. In order to strengthen of the students' professional training of higher education in the field of art and music, as well as further practical realization of the youth's potential in the conditions of modern educational requirements, it is expedient to involve the musical semiotics principles in the analytical and musicological dimension of the educational process of future music teachers. Therefore, semiotic competence is a new and important component of the professional education of highly qualified teachers-musicians. In order to create the basic theoretical provisions, which are necessary for investigation of music teachers' semiotic competence in the future, it is important to single out the necessary methodological approaches. The purpose of the research is the investigation of two main methodological approaches – cultural and axiological – in accordance with the stated problems. As a result of the analysis of the concepts «cultural approach» and «axiological approach» from the philosophical, cultural, pedagogical, music-pedagogical point of view, the expediency of using these scientific approaches for research and implementation of the results in the mechanisms of forming the semiotic competence of future music teachers has been proven. The involvement of a number of methodological approaches (for example hermeneutic) seems to be high-potential for researching the issues of semiotic competence of future specialists in the field of music pedagogy. It will enable to create the most complete methodological base for researching the problems of musical semiotics and semiotic competence in the conditions of music-theoretical training (educational disciplines: «Music analysis», «Solfeggio», «Harmony», «Music theory» and even «Music history» as a basement and a quintessence most professional training courses) of future music teachers.

Key words: semiotic competence, future music teachers, cultural approach, axiological approach, musical and theoretical training.

Поставлення проблеми та обґрунтування її актуальності. Мистецька освіта останнім часом стала займати більш помітне місце у національній освітній системі. Під впливом багатьох складних соціокультурних факторів увага до мистецтва помітно зростає як у нашій країні, так і в світовому контексті. Музична галузь також виділяється поміж іншими, тому український музично-педагогічний простір потребує модернізації відповідно до сучасних орієнтирів та потреб. Фахова підготовка учителів музичного мистецтва, які спроможні не лише зацікавити школярів вивченням надбань мистецтва загалом та музичного мистецтва зокрема, але й надати висококваліфіковані освітні послуги згідно із сучасними духовними, соціальними, особистісними запитами, є пріоритетною. Саме тому, поряд із традиційним змістом навчального процесу здобувачів вищої освіти у галузі музичної освіти, зокрема, музичної педагогіки, що добре себе зарекомендував та демонструє стабільно якісні результати впродовж останніх десятиліть, постає питання про його певне оновлення. І в першу чергу, вважаємо, таке оновлення має бути спрямовано на ґрунтовнішу аналітично-музикознавчу діяльність майбутніх учителів музичного мистецтва. Це дозволить виконувати такі складні завдання музично-освітньої галузі, які спрямовані на всебічний саморозвиток, самоідентифікацію музично-дослідницькими засобами як молодого педагога, так і його майбутніх учнів. Тому введення у аналітично-дослідницький вимір музичної педагогіки всіх рівнів семіотичних теоретичних та практичних засад видається актуальним і сучасним. Для цього необхідно активізувати аналітичну

діяльність майбутніх учителів музичного мистецтва, застосовуючи задля її фундаментального навантаження широкі можливості музичної семіотики. Саме тому проблематика формування семіотичної компетентності майбутніх музикантів-педагогів в умовах музично-теоретичної підготовки видається актуальною та потребує конструювання відповідного методологічного підґрунтя.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Філософсько-культурологічні засади культурологічного методологічного підходу розкрито в працях вітчизняних науковців, як: Н. Кушнарєнко, А. Філіпенко, Г. Цехмістров, В. Шейко та ін. Концептуальні основи культурологічного підходу в педагогічній галузі обґрунтували дослідники: М. Бастун, І. Зязюн, О. Падалка та ін. Проблематиці використання культурологічного підходу в контексті вивчення провідних тем музичної педагогіки присвячено роботи Н. Овчаренко, В. Процюк, В. Тушевої, О. Шевченко та ін. Музично-теоретична, музично-історична підготовка в контексті культурологічного підходу була вивчена К. Васильковською, О. Верещагіною-Білявською, Ю. Локаревою, І. Малашевською, С. Новосадовою, В. Юрчак, П. Яловським.

Аксіологічний підхід у філософській думці ґрунтовно вивчали: Арістотель, Е. Берк, К. А. Гельвецій, І. Кант, Г. Риккерт, М. Шелер, а також сучасні дослідники – В. Андрущенко, А. Кавалєров та ін. Питанням застосування аксіологічного підходу в педагогіці приділили увагу: М. Євтух, І. Зязюн, В. Кремень, І. Бєх та ін.

Музична педагогіка в контексті аксіологічного підходу, зокрема, досліджувалася такими науковцями, як: О. Акімова, Л. Бондаренко, В. Вергунова, Т. Дорошенко, К. Завалко, О. Ростовський, Д. Трубнікова та ін. Музично-теоретичну підготовку майбутніх учителів музичного мистецтва в аксіологічному контексті у своїх наукових розвідках залучали, зокрема, Л. Донченко, О. Єременко, Ю. Локарева.

Разом з тим, проблема створення методологічного підґрунтя для дослідження особливостей формування семіотичної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва залишається актуальною, тож потребує цілісного, системного дослідження задля практичного втілення його результатів.

Метою статті є теоретичне обґрунтування понять «культурологічний підхід» та «аксіологічний підхід» стосовно методології дослідження особливостей формування семіотичної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Музично-теоретична підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва є складовою частиною системи вищої музично-педагогічної освіти, яка вимагає всебічного вивчення. Ключовою частиною кожного наукового дослідження є виокремлення методологічних підходів до його проведення, основних концептуальних ідей. Важливими факторами створення методологічної бази дослідження є не тільки орієнтир на традиційні методологічні підходи, що широко представлені у науковій дослідницькій літературі, відрізняються чіткістю та обґрунтованістю понять, але й акцент на їх авторському трактуванні, особливо у конкретній фаховій галузі.

Аналіз літератури з проблеми формування фахових компетентностей майбутніх учителів задля створення методологічної основи для дослідження формування семіотичної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва дозволяє намитити підходи, необхідні для створення базових теоретичних положень, важливих в подальшому для експериментальної, практичної частини дослідження. Серед них виділяємо культурологічний та аксіологічний методологічні підходи як базові для названої проблематики. Розглянемо їх докладніше в контексті загальнонаукового, педагогічного та музично-педагогічного вимірів.

Становлення культурологічного підходу пройшло тривалий шлях у філософському осмисленні культури, аналізі фактів та явищ з урахуванням культурних процесів минулого, сучасного та майбутнього. Цей методологічний підхід передусім пов'язаний з поняттям «культура». Не зважаючи на виняткову множинність пояснення названого поняття, слід виділити такі основні аспекти, як-от: філософський (пізнання та світоглядні установки, цінності та орієнтації); соціальний (якісна характеристика явища, регулятор норм, правил, соціальних відносин); особистісний (фактор формування та перетворення природних якостей у власне людські, індивідуальні

характеристики). Наука про культуру загалом, що вивчає її суть, найширший спектр її теорій, механізмів функціонування – це культурологія. В основі всіх вимірів культурологічної думки є людина, причому діяльнісна людина, що споріднює всі гуманістичні науки, а також визначає один з основних методологічних підходів у вивченні науки, освіти, мистецтва – культурологічний.

У межах культурологічного підходу культура розглядається як складна система, що утворюється та функціонує у соціальному, раціональному та емоційно-чуттєвому вимірах через взаємодію об'єктивного та суб'єктивного начал у всіх галузях людської життєдіяльності. Культурологічний підхід у вивченні людини орієнтує на її бачення через призму поняття культури, що дозволяє розглядати людську істоту як вільну, активну індивідуальність, здатну до самодетермінації, що означає реальність, властиву зрілій особистості та ґрунтується на власних ціннісно-смыслових орієнтаціях [1, с. 10].

У сучасній науковій педагогічній теорії та практиці зазвичай широко використовують культурологічний підхід. Основні концептуальні положення культурологічного підходу, принципи розбудови освітнього процесу в контексті цього підходу розглядаються у дослідженнях В. Аніщенко та О. Падалки, В. Семиченко, М. Бастуна, О. Ісаєвої, О. Олійник, С. Машкіної, Т. Усатенко, Л. Хомич, Т. Шахрай, І. Зязюна. Науковці характеризують культурологічний підхід як такий, що корелюється з освітою та розглядається як основа культуровідповідності і культуротворення, адже «культурологізація освіти стає однією з тих актуальних для педагогічної науки проблем» [8, с. 7]. Учитель має опанувати загальною та професійно-педагогічну культуру, а також знатися на педагогічних теоріях та технологіях. Тобто, опановуючи «загальну та професійно-педагогічну культуру, вчитель реалізує у своїй практиці культуротворчі функції освіти» [там же]. Знання, що отримують майбутні учителі, які передають їх майбутнім учням, мають бути підкріплені морально-духовними цінностями, інакше вони позбавляються індивідуальної та суспільної користі.

Також для розуміння застосування культурологічного підходу в педагогіці варто акцентувати важливість процесу опанування підростаючим поколінням елементів загальнолюдської культури на індивідуально-особистісному рівні [6, с. 137]. Культурологічний підхід у педагогіці пов'язаний з розвитком «культури творчого “Я” майбутнього педагога <..> як чинника формування його професіоналізму <..>» [15, с. 109]. Культурологічний підхід розуміється як методологічна основа і метод проектування особистісно орієнтованої освіти, що дозволяє його розглядати як власне культуру (вона визначає гуманістичну орієнтацію змісту освіти), навчання (як процес оволодіння культурою через особистісний розвиток) та творчість та комунікацію [5, с. 98]. Особистісний вимір культурологічного підходу в педагогічній науці – це власне «буття культури в індивіді» [1, с. 5]. Таким чином, загалом можемо виділити тут введення в єдину систему

сміслових координат феноменів «культура» та «особистість», що тісно співіснують та поглиблюють значення один одного.

Використання культурологічного підходу в музичній педагогіці розглядали В. Тушева, В. Григор'єва, Н. Овчаренко, В. Процюк, О. Шевченко та ін. Культурологічний підхід науковці у галузі музичної педагогіки влучно називають теоретико-методологічною основою стратегії формування науково-дослідницької культури майбутніх фахівців [14], що прямо співвідноситься з проблематикою дослідження. Адже аналітична, зокрема семіотична, діяльність передбачає створення такої науково-дослідницької культури – з найширшим культурним контекстом та з фундаментальними дослідницькими орієнтирами задля багатовимірного вивчення музичних творів. Як і стосовно культурологічного підходу відповідно до основи освіти загалом, у вимірі музично-педагогічної науки названий підхід передусім означає принцип культуровідповідності освіти, тобто розгляд культури й освіти у діалектичній єдності [14, с. 158].

В. Процюк влучно наголошує, що культурологічні аспекти професійної підготовки майбутніх учителів музики реалізуються через систему комплексу загальних та спеціальних навчальних дисциплін і безпосередньо впливають на суттєве посилення світоглядного, загальнокультурного, творчого та гуманістичного потенціалу молодих фахівців [10, с. 126]. Майбутній учитель, реалізуючи на практиці мистецьку, музичну діяльність по відношенню до своїх учнів, «повинен забезпечити співпереживання, співпрацю, співтворчість, які неможливі без його повноцінної фахової підготовки, у тому числі її культурологічного аспекту» [10, с. 127].

О. Шевченко визначає такі принципи застосування культурологічного підходу у визначенні готовності майбутніх музикантів-педагогів: культуровідповідності, інтеграції, полікультурності, діалогу культур, народності, єдності теорії та практики, неповності [15, с. 113].

Н. Овчаренко, визначаючи значущість культурологічного підходу в професійній підготовці майбутнього учителя музичного мистецтва, поряд з іншими практичними його проявами, особливо акцентує увагу на умінні «розкодувати художні смисли, з дотриманням певної об'єктивності, що формуються тільки в контексті культурного досвіду тієї епохи, у якій творив композитор» [9, с. 79].

Особливістю реалізації культурологічного підходу в професійній підготовці майбутнього учителя музичного мистецтва є не лише акцент на культуру взаємин, культуру поведінки, культуру мовлення тощо, а й відображення національної спадщини музичного мистецтва в змісті фахової підготовки, вагому частину якої займає музично-теоретична її складова.

Музично-теоретична, музично-історична підготовка в контексті культурологічного підходу була вивчена І. Малашевською, К. Васильковською, С. Новосадовою, П. Яловським, Ю. Локаревою,

О. Верещагіною-Білявською, В. Юрчак. Загалом у дослідженнях науковців виділяються такі самі аспекти культурологічного підходу, які окреслювалися раніше у синтезі з специфічними характеристиками професійного зростання педагогів-музикантів: особистісний акцент, інтеграція, системність, творчість, самостійність, комплексна природа діяльності.

Ю. Локарева, посилаючись у своєму дослідженні на концепцію І. Малашевської, зазначає, зокрема, що музично-теоретичні дисципліни стають ключовою базою для професійного становлення майбутніх учителів, оскільки «вони є такою сферою музично-педагогічної освіти, в якій уможливується оптимальна інтеграція музикознавчої, поліхудожньої та культурологічної інформації з методологією художньо-педагогічної діяльності» [7, с. 234].

До основних принципів застосування культурологічного підходу в формуванні семіотичної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі музично-теоретичної підготовки відносимо:

- культурологізації змісту музично-теоретичної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва;
- врахування світової та національної музичної традиції.

Загалом, професійну підготовку майбутніх учителів музичного мистецтва розглядаємо як культуротворчий освітній процес, в якому здобувачі освіти та викладачі повинні реалізуватися як суб'єкти культури в межах культурологічного підходу, що реалізується на основі особистісно-професійної культури, застосуванні суб'єктно-орієнтованих технологій, професійної самореалізації на основі культурологічних цінностей. Питання перетину культурних та ціннісних процесів у процесі формування особистості, учителя міститься у проблемному полі аксіологічного підходу.

Аксіологія як філософське вчення про природу цінностей, як категорія цінностей є фундаментальною основою наукового пізнання. Аксіологічний підхід у науці базується на розумінні соціальної природи цінностей, рефлексії сенсу життя з позиції позитивно-творчих цінностей, формування ціннісних орієнтирів особистості та їх вплив на розвиток духовних, моральних і творчих основ особистості.

Аксіологія розвивалася з Античності до сьогодення у фундаментальних працях Платона, Арістотеля, Е. Берка, К. А. Гельвеція, І. Канта, Гегеля, М. Вебера, В. Віндельбанда, Г. Риккєрта, М. Шелера. Аксіологічну проблематику у сучасній філософії зокрема досліджували О. Петінова, А. Кавалеров, В. Андрущенко. Варто зазначити, що широке коло аксіологічної проблематики впродовж століть змінювало акценти в залежності від епохи, національних та соціокультурних орієнтирів. Загалом, цінність в найбільш загальному плані можна визначити як щось значиме взагалі, чи в позитивному, чи в негативному аспекті. Цінності носять суб'єктивно-об'єктивний характер, однак

виступають як єдність об'єктивного і суб'єктивного, духовного і матеріального, індивідуально-особистісного та загальнолюдського, соціального і природного. Аксиологічний підхід базується на понятті цінності і дає можливість з'ясувати якості і властивості предметів, явищ, процесів, здатних задовольнити потреби окремої особистості і певного суспільства, а також ідеї і спонукання у вигляді норми та ідеалу. До цінностей суспільства належать лише ті позитивно значимі явища та їхні властивості, що пов'язані з соціальним прогресом. Фундаментальними є гуманістичні або загальнолюдські цінності: життя, здоров'я, любов, освіта, праця, творчість, краса тощо. Системи цінностей є в кожній культурі, суспільстві, державі, професії, особистості. Аксиологічному осмисленню підлягають матеріальні і духовні цінності.

Ціннісні орієнтації у філософії трактують як елементи внутрішньої структури особистості, які сформовані й закріплені життєвим досвідом індивіда в ході соціалізації та соціальної адаптації. Вони відмежовують значуще (суттєве для даної людини) від незначущого (несуттєвого) через сприйняття (несприйняття) певних цінностей. В. Стасевич, визначаючи місце і роль аксіології в системі філософського знання, виходить з того судження, що загальна теорія цінностей сприяє адекватному поставленню і розв'язанню проблеми буття як результату ціннісно-орієнтованої соціально-історичної практики людини, результатом якої стає культура як світ наявних цінностей. Тому як особлива світоглядна вимога соціально-філософського пізнання культури автором обґрунтовується ідея про адекватність аксіології як методологічного принципу пізнання і розуміння культури [12].

Звертають на себе увагу роботи науковців, які аргументовано доводять близькість, спорідненість, взаємодоповнення культурологічного та аксіологічного підходів, використовуючи обидва в певних наукових теоріях. З одного боку, на межі XIX-XX ст. виник аксіологічний підхід до тлумачення поняття «культура», пов'язаний з теоріями В. Віндельбанда, Г. Ріккєрта, Ф. Брентанно, М. Шелера, В. Вундта. Він розуміє під культурою сукупність об'єктів, пов'язаних із загальнозначущими цінностями, які реалізує людина внаслідок своєї діяльності. Це відбувається, також, наприклад, тому, що у «самій дефініції культурологічного підходу простежується його тісний зв'язок з аксіологічним: культурологічний підхід є конкретно-науковою методологією пізнання й перетворення педагогічної реальності на основі аксіології, яка розуміє освіту як культурний процес, що відбувається у культуровідповідному середовищі, всі компоненти якого наповнені людськими смислами і слугують людині, яка вільно проявляє свою індивідуальність, здатність до культурного саморозвитку і самовизначення у світі культурних цінностей» [11]. Виділяється думка, що «культурологічний підхід визначається як конкретно-наукова методологія пізнання і перетворення педагогічної реальності, основою якого є аксіологія <..>» [1, с. 7].

Аксиологічний підхід у освітньому вимірі виділяється у наукових розвідках І. Зязюна, М. Свтуха, В. Кременя, І. Беха та ін. Його основним смисловим акцентом є орієнтація навчально-виховного процесу на людину (дитину) як головну цінність і, власне, мету названого процесу. Аксиологічними підвалинами педагогічного процесу називають систему цінностей – від базових, загальнолюдських до національних, громадянських, сімейних та особистісних. Державні документи, що визначають навчально-виховні орієнтири сучасної загальної та вищої освіти, – Закони України «Про освіту» та «Про вищу освіту», Національна доктрина розвитку освіти України – акцентують увагу на положенні про виняткову важливість особистої системи цінностей молодих людей. Вона покликана стати ґрунтом для успішної самореалізації молоді, а також своєрідним суб'єктивно-соціальним адаптаційним механізмом. Отже, аксіологічний підхід «може розглядатися як методологічна основа нової філософії освіти, оскільки має за мету введення суб'єктів освітнього процесу у світ цінностей і надання ним допомоги у виборі особистісно значущої системи ціннісних орієнтацій» [6, с. 138].

Аксиологічний підхід у змісті професійної підготовки майбутнього учителя музичного мистецтва носить загальнонауковий характер. Однак, поряд із загальнолюдськими та педагогічними цінностями, професійна підготовка майбутнього учителя музичного мистецтва спирається й на специфічні професійні цінності: творчість, креативність, мобільність, самостійність, саморозвиток, самовдосконалення, комунікабельність тощо. Аксиологічну проблематику в галузі музичної педагогіки досліджували О. Олексюк, Г. Падалка, О. Ростовський, А. Растригіна, В. Вергунова, Д. Трубнікова, Л. Бондаренко, К. Завалко, О. Акімова, Т. Дорошенко.

Т. Дорошенко, визначаючи поряд з іншими науковцями аксіологічний підхід як фундамент духовної культури майбутнього педагога, акцентує увагу на двох факторах, що доповнюють один одного, складають суть ціннісної проблематики майбутнього учителя музичного мистецтва. Йдеться про особисту систему художніх цінностей педагога та вміння формувати її у майбутніх вихованців [2, с. 26]. Тобто, суб'єктивно-ціннісна позиція учителя визначає успішність, актуальність, доцільність результатів його практичної діяльності.

Важливість власних цінностей та формування позитивних цінностей виділяє серед акцентів гуманістичних підходів до вищої фахової освіти і К. Завалко [4, с. 28]. В. Гушева вважає, що цінність як полюс ціннісного відношення виступає в ролі загального методологічного орієнтиру для осмислення суті та змісту аксіологічного простору [14].

Д. Трубнікова, вважаючи, що музичні твори напряму пов'язані із формуванням ціннісної сфери особистості, зокрема, зазначає, що одними з найважливіших цінностей у формуванні особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва є цінності творчості, естетичні цінності

та гуманістичні цінності [13, с. 79]. Імпонує думка авторки про те, що діяльність учителя музичного мистецтва вимагає посередництва між здобувачем освіти та витвором мистецтва. Дослідниця, аналізуючи аксіологічний підхід у музично-педагогічній сфері, виокремлює специфічні його прояви у музичній педагогіці:

- усвідомлення майбутнім учителем музичного мистецтва себе як творця музично-педагогічних цінностей;
- нескінчений саморозвиток музичного мистецтва і учителя у складній системі, що розвивається, інтегрує через суб'єкт – об'єктні та міжсуб'єктні відносини;
- важливість невинної творчої діяльності для створення нового [13, с. 81].

Аксіологічний підхід у музично-теоретичній підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва у своїх наукових розвідках залучали, зокрема, О. Єременко, Ю. Локарева, Л. Донченко.

О. Єременко, ґрунтовно досліджуючи особливості магістерської підготовки, музично-теоретичне навчання визначає як музично-фаховий напрям. Дослідниця звертає увагу на те, що оволодіння майбутніх учителів музичного мистецтва художньо-педагогічною інтерпретацією музики (до певної міри, це поняття співвідноситься з семіотично-аналітичною діяльністю у контексті фахової освіти), яка відбувається зокрема на музично-фахових дисциплінах, свідчить про вищий ступінь професіоналізму в галузі музичної педагогіки [3, с. 81]. Словесний аспект тлумачення музики, творчий підхід – складають глибинну сутність «проведення занять з музичних дисциплін таким чином, щоб паралельно з музичним відпрацьовувались елементи педагогічної діяльності – організаторської, комунікативної, підвищувалось мотивційно-ціннісне ставлення до педагогічної професії» [там же].

Ю. Локарева, поміж інших функцій музично-теоретичної підготовки, виділяє творчу, що передбачає застосування набутих музично-теоретичних знань і умінь для творчого самовираження, креативного мислення, розвинутої самооцінки, потреби у саморозвитку та самовдосконаленні [7, с. 235]. Тобто, аксіологічний підхід у музично-теоретичній підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва визначає не лише ціннісне осягнення теоретичних та практичних засад музики, але й робить акцент на особистісному оцінному просторі – самооцінці, самовдосконаленні. Особистісні ціннісні орієнтири є основою професійного розвитку майбутніх учителів: «Знання, уміння та навички, набуті в процесі музично-теоретичної підготовки, впливають на свідоме сприйняття музики та формування ціннісних орієнтацій <...>» [7, с. 236].

Таким чином, в умовах музично-теоретичної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в контексті формування семіотичної компетентності, необхідно враховувати необхідність аксіологічного підходу, який створює ціннісно-орієнтоване підґрунтя для розвитку музично-педагогічного професіоналізму. Вивчаючи музично-теоретичні дисципліни, майбутній

учитель-музикант здобуває семіотичну компетентність на фундаменті надшироких ціннісних властивостей музичного мистецтва – емоційного, естетичного, виховного, смислового навантаження, при цьому застосовуючи, розвиваючи та вдосконалюючи особистісні цінності та смисли.

До основних принципів застосування аксіологічного підходу в формуванні семіотичної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі музично-теоретичної підготовки відносимо:

- ціннісного змісту музично-теоретичної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва;
- застосування самоцінності, самооцінки, самовдосконалення.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Слід зазначити, що застосування культурологічного підходу до формування семіотичної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва дозволяє розглядати її на загальнокультурній основі, досліджувати її характеристики та прояви у вимірі інтеграції музичної педагогіки та культури. Аксіологічний підхід характеризує семіотичну компетентність майбутніх учителів музичного мистецтва як діалектично утворений цілісний феномен загальнолюдських, національних, професійно-педагогічних, аналітико-семіотичних цінностей на засадах особистісної та міжособистісної культурно-ціннісної системи. Подальші дослідження планується продовжити у напрямі створення цілісної методологічної основи дослідження семіотичної компетентності молодих педагогів-музикантів.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Бастун М. В. Культурологічний підхід в освіті та його психолого-педагогічне забезпечення. *Горизонти освіти*, 3 (2) (36). С. 170-175. URL: https://lib.iitta.gov.ua/6594/1/Bastun_6.pdf (дата звернення: 01.05.2024).
2. Дорошенко Т. Аксіологічний підхід у формуванні професійної компетентності майбутнього вчителя музики. *Проблеми мистецької освіти : збірник науково-методичних статей / відп. ред. О. Я. Ростовський. Вип. 7. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2012. С. 21-28.*
3. Єременко О. В. Основи магістерської підготовки (теорія і практика реалізації в системі музично-педагогічної освіти) : навчальний посібник. Суми : СумДПУ, 2011. 292 с.
4. Завалко К. Спрямованість сучасної музичної педагогіки в освітніх закладах України. *Музичне мистецтво в освітнологічному дискурсі*, № 6, 2021. С. 22-31.
5. Ісаєва О.С. Культурологічний підхід як важлива складова у підготовці студентів-медиків. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Вип. 55, т. 2. С. 97-99.
6. Листопад О.А. Аксіологічний і культурологічний підхід до процесу становлення творчої особистості в освіті. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Педагогічні науки*. 2013. Вип. 110. С. 137-140.
7. Локарева Ю. Особливості музично-теоретичної підготовки у професійному становленні майбутнього вчителя музики. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія : Педагогічні науки*. 2012. Вип. 112. С. 229-236.
8. Машкіна С.В., Усатенко Т.П., Хомич Л.О., Шахрай Т.О. Теоретичні засади культурологічного підходу у підготовці педагога до виховної діяльності : монографія. Київ : ІПООД НАПН України, 2016. 168 с.

9. Овчаренко Н.А. Культурологічний підхід у професійній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Педагогіка вищої та середньої школи*. 2013. Вип. 38. С. 75-79.

10. Процюк В. Культурологічні аспекти підготовки майбутнього вчителя музики. *Актуальні питання гуманітарних наук. Мистецтвознавство*. Вип. 12. 2015. С. 124-129.

11. Руденко Л. Розвиток комунікативної культури майбутніх фахівців : методологічні аспекти. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2013. №5. С. 29-39.

12. Стасевич В. П. Культура як аксіологічний феномен буття (соціально-філософський аналіз природи та ієрархії культури) : автореф. дис... канд. філософ. наук: 09.00.03. Донецьк, Донеч. нац. ун-т. Донецьк, 2004. 17 с.

13. Трубінова Д.О. Філософський та педагогічний аспекти проблеми формування аксіологічної сфери майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*, 2021, вип. 57. С. 74-85.

14. Тушева В.В. Культурологічний підхід як теоретико-методологічна основа стратегії формування науково-дослідницької культури майбутніх вчителів музики. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*. Випуск 4 (86). 2016. С. 155-161.

15. Шевченко О.М. Культурологічний підхід у розвитку майбутнього музиканта-педагога. *Професійно-художня освіта України : зб. наук. праць. Вип. IV*. Київ; Черкаси : видавництво «Черкаський ЦНТЕБ», 2007. 249 с. С. 109-113.

REFERENCES

1. Bastun, M. V. (2012). Kul'turologichnyi pidhid v osviti ta yogo psygologo-pedagogichne zabezpehennya. [Cultural approach in education and its psychological and pedagogical support]. *Goryzonty osvity*, 3 (2) (36). S. 170-175. [in Ukrainian]
2. Doroshenko, T. (2012). Aksiologichnyi pidhid u formuvanni profesiinoyi kompetentnosti maibutnoho vchytelia muzyky. [Axiological approach in the formation of professional competence of the future music teacher]. *Problemy mystetskoï osvity : zbirnyk naukovo-metodychnykh statei / vidp. red. O. Ya. Rostovskiy*. Vyp. 7. Nizhyn : NDU im. M. Hoholia. S. 21-28. [in Ukrainian]
3. Yeremenko, O. V. (2011). Osnovy mahisterskoï pidhotovky (teoriia i praktyka realizatsii v systemi muzychno-pedahohichnoi osvity) : navchalnyi posibnyk. [Basics of master's training (theory and practice of implementation in the system of music-pedagogical education): study guide]. Sumy : SumDPU. 292 s. [in Ukrainian]
4. Zavalko, K. (2021). Spriamovanist suchasnoi muzychnoi pedahohiky v osvityakh zakladakh Ukrainy. [Direction of modern music pedagogy in educational institutions of Ukraine]. *Muzychne mystetstvo v osvitolohichnomu diskursi*, № 6. S. 22-31. [in Ukrainian]
5. Isaieva, O.S. (2023). Kulturolohichnyi pidkhd yak vazhlyva skladova u pidhotovtsi studentiv-medykiv. [Cultural approach as an important component in the training of medical students]. *Innovatsiina pedahohika*. Vyp. 55, t. 2. S. 97-99. [in Ukrainian]
6. Lystopad, O. A. (2013). Aksiologichnyi i kulturolohichnyi pidkhd do protsesu stanovlennia tvorchoi osobystosti v osviti. [Axiological and cultural approach to the process of formation of a creative personality in education]. *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu*. Pedahohichni nauky. Vyp. 110. S. 137-140. [in Ukrainian]
7. Lokarieva, Yu. (2012). Osoblyvosti muzychno-teoretychnoi pidhotovky u profesiinomu stanovlenni maibutnoho vchytelia muzyky. [Peculiarities of music-theoretical training in the professional development of a future music teacher]. *Naukovi zapysky Kirovohradskoho derzhavnoho pedahohichnoho*

universytetu imeni Volodymyra Vynnychenka. Seriiia : Pedahohichni nauky. Vyp. 112. S. 229-236. [in Ukrainian]

8. Mashkina, C. V., Usatenko, T. P., Khomych, L. O., Shakhrai, T. O. (2016). Teoretychni zasady kul'turolohichnoho pidkhdou u pidhotovtsi pedahoha do vykhovnoyi diyal'nosti [Theoretical foundations of the cultural approach in teacher training for educational activities]: monograph. Kyiv, Ukraine: IPOOD NAPN Ukrainy. [in Ukrainian]

9. Ovcharenko, N. A. (2013). Kulturolohichnyi pidkhd u profesiinii pidhotovtsi maibutnoho vchytelia muzychnoho mystetstva. [A cultural approach in the professional training of a future music teacher]. *Pedahohika vyshchoi ta serednoi shkoly*. Vyp. 38. S. 75-79. [in Ukrainian]

10. Protsiuk, V. (2015). Kulturolohichni aspekty pidhotovky maibutnoho vchytelia muzyky. [Cultural aspects of training a future music teacher]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk. Mystetstvovoznavstvo*. Vyp. 12. S. 124-129. [in Ukrainian]

11. Rudenko, L. (2013). Rozvytok komunikativnoi kultury maibutnih fakhivtsiv : metodolohichni aspekty. [Development of communicative culture of future specialists: methodological aspects]. *Pedahohika i psykholohiia profesiinoyi osvity*. №5. S. 29-39. [in Ukrainian]

12. Stasevych, V. P. (2004). Kultura yak aksiologichnyi fenomen buttia (sotsialno-filosofskiy analiz pryrody ta ierarkhii kultury) : avtoref. dys... kand. filosof. nauk: 09.00.03. [Culture as an axiological phenomenon of being (social-philosophical analysis of the nature and hierarchy of culture)]. *Donets. nats. un-t. Donetsk*, 17 s. [in Ukrainian]

13. Trubnikova, D. O. (2021). Filosofskiy ta pedahohichnyi aspekty problemy formuvanni aksiologichnoi sfery maibutnoho vchytelia muzychnoho mystetstva. [Philosophical and pedagogical aspects of the problem of forming the axiological sphere of the future music teacher]. *Zasoby navchalnoi ta naukovo-doslidnoi roboty*. vyp. 57. S. 74-85. [in Ukrainian]

14. Tusheva, V. V. (2016). Kulturolohichnyi pidkhd yak teoretyko-metodolohichna osnova stratehii formuvanni naukovo-doslidnytskoi kultury maibutnih vchyteliv muzyky. [Cultural approach as a theoretical and methodological basis of the strategy of formation of scientific and research culture of future music teachers]. *Visnyk Zhytomirskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka*. Pedahohichni nauky. Vypusk 4 (86). S. 155-161. [in Ukrainian]

15. Shevchenko, O. M. (2007). Kulturolohichnyi pidkhd u rozvytku maibutnoho muzykanta-pedahoha. [Cultural approach in the development of the future musician-pedagogue]. *Profesiino-khudozhnia osvita Ukrainy : zb. nauk. prats*. Vyp. IV. Kyiv; Cherkasy : vydavnytstvo «Cherkaskiy TsNTEB». S.109-113. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ЛЯЩЕНКО Ірина Сергіївна – викладачка кафедри музикознавства, інструментальної та хореографічної підготовки Криворізького державного педагогічного університету, аспірантка кафедри методики музичного виховання, співу та хорового диригування Криворізького державного педагогічного університету.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва, музична семіотика.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

LIASHCHENKO Iryna Serhiivna – Teacher of the Department of Music Studies, Instrumental and Choreography Training of the Faculty of Arts of Kryvyi Rih State Pedagogical University, Postgraduate student of Department of Music Education, Vocal and Choir Conducting of Kryvyi Rih State Pedagogical University.

Scientific interests: professional training of future music teachers, musical semiotics.

Стаття надійшла до редакції 16.05.2024 р.